

11. Přílohy

Příloha č. 1 – **Etapy vývoje dětského výtvarného projevu**

Příloha č. 2 – **Charakteristické znaky dětského výtvarného projevu**

Příloha č. 3 – **Stručné charakteristiky dětí výzkumného vzorku dle záznamů učitelky z října 2009**

Příloha č. 4 – **Ukázky výtvarných prací dětí vzniklých na výzvu „Nakresli mi něco“ a na mnou dané téma**

Etapy vývoje dětského výtvarného projevu

Vývoj dětské kresby probíhá po etapách, je závislý na mentální vyspělosti dítěte, jeho paměti, na zrakovém vnímání a úrovni jemné motoriky a na schopnosti představivosti a reprodukce. Na kresbu má také vliv laterálita dítěte, jeho rozlišovací schopnosti a pozornost.

- **Bezobsažná čáranice**

První kresby dítěte můžeme pozorovat již mezi dvanáctým a osmnáctým měsícem věku dítěte. Luquet o tomto období hovoří jako o „nahodilém realismu“. Dítě má již schopnost uchopit a udržet tužku v ruce. V období nahodilého realismu začíná dítě tvořit první čáranice, které ale ještě v této době postrádají smysl a nemají konkrétní význam. Nesou však typické znaky, prvky či formy specifické a individuální, kterou jsou charakteristické pro každé dítě. (Luquet v Uždil, J. 1978)

- **Obsažná čáranice**

Období od 1,5 roku do 2 let.

Přechod od bezobsažné k obsažné čáranici neprobíhá naráz, ale pozvolna. Je spjat s celkovým duševním vývojem dítěte. Za stádium vlastního kreslení je pak označováno období, kdy je dítě již schopno své výtvary pojmenovávat. Jeho tvorba se už tedy stává uvědomělou a plánovanou. Čáranice dostává obsah. Za nakreslenými čárami se skrývají osoby, zvířata, v pozdějším věku jsou to věci z okolí dítěte. K pochopení nakresleného je potřebný slovní výklad dítěte, který se však v průběhu práce může velmi často měnit. Dítě není schopno dlouhodobé koncentrace a udržet tak svou pozornost po delší dobu (Uždil J, 1978)

- **Přechod ke znakové kresbě**

Mezi 2-3 rokem dítěte.

Přechod od obsažné čáranice ke znakové kresbě bývá plynulý. Dítě nejdříve nahodile, pak cíleně začíná objevovat rozdílné druhy čar a začíná je kombinovat ve znaky. Dítě je již schopno uzavřít kruhový tah. Zatím nejde o kruh, ale spíše o jakýsi ovál či elipsu. Ovály umísťuje vedle sebe, všude, kde je na výkrese prázdné místo. Čáry se již tolik nepřekrývají. Kreslení svislých a vodorovných čar doprovází snaha o jejich spojení (Uždil J., Šašinková E., 1980). Davido (2001) nazývá období mezi 2. a 3. rokem jako stádium „nezdařeného realismu“, kdy dítě kreslí uzavřené smyčky se zjevným úmyslem napodobit písmo dospělých.

- **Znaková kresba**

Kolem 3. roku věku dítěte.

Jde o vrchol kresby dítěte před vstupem do mateřské školy. Nejčastějším námětem dětí jsou obvykle rodiče, stromy, kytky, domy, auta apod. Jedná se o obrázkové stádium, kdy obrázek souvisí nejvíce se zájmy dítěte. Dítě kreslí v obrysových tvarech (Uždil, J. 1974). V tomto období se začínají objevovat první obrázky lidské postavy, tzv. hlavonožci. S přibývajícím věkem dítěte je kresba hlavonožce detailnější.

- **Spontánní realismus**

Zahrnuje věk dítěte od 3 let a trvá až do nástupu do školy. Tato etapa je pro výtvarný vývoj dítěte nejdůležitější. Dítě kreslí podle svých vlastních představ to, co o objektu ví a co považuje za důležité, co jej nejvíce zaujme. Obraz vzniká jako odraz představy. Dítě není schopno syntézy, kreslí prvky kresby vedle sebe a nekoordinuje je v celek (klobouk kreslí nad hlavou, knoflíky vedle těla). Nedochází ještě ke spojení představ a vzájemných vztahů, neboť to vyžaduje vyšší duševní výkon (Uždil, J. 1974).

Přibližně ve 3 letech dítě dokáže namalovat kruh, ve 4 letech pak kříž, v 5 letech čtverec a v 6 letech trojúhelník. Uždil (1974) popisuje toto období vývoje dětského výtvarného projevu jako období „dětského naivního realismu“ pro jeho realistickou tendenci a snahu pravdivě zobrazit okolní svět. Na konci předškolního věku se dětské kresby stále více podobají skutečnosti.

- **Vizuální realismus**

Dítě v mladším školním věku, asi do 10-11 let.

Kresba dítěte se stále zdokonaluje, dítě zvládá kreslit stále náročnější tvary. Je schopno zobrazit postavu v pohybu a také v profilu. Skryté části předmětu nejsou již zobrazovány a předměty v pozadí jsou stupňovitě zmenšovány. Dítě se snaží kreslit to, co vidí. Kresba zachycuje jen to, co je vidět z hlediska určité perspektivy. Profil obsahuje jen to, co je z profilu vidět.

V tomto období se v kresbách také začíná objevovat stínování, tvarování. Vývoj kresby je již prakticky u konce a nadále dochází jen ke zdokonalování. Kresby jsou stále dokonalejší a propracovanější.

(http://is.muni.cz/th/190090/pdf_b/Analyza_kresby_lidske_postavy_u_deti_koncem_p_redskolniho_veku.pdf)

Příloha č. 2

Charakteristické znaky dětského výtvarného projevu

Každá dětská kresba obsahuje některý z charakteristických znaků dětského výtvarného projevu. Při vyhledání a interpretaci těchto charakteristických znaků, získáme dostatek informací k tomu, abychom mohli určit, v jakém vývojovém stadiu se dítě nachází. Proto je důležité umět charakteristické znaky výtvarného projevu dětí znát a umět je v dětské kresbě vyhledávat.

1. Naivní realismus

a) Jednoduchost a úspornost kresebných a malířských tahů (linie je vždy definitivní),

tzv. výtvarná zkratka, zaujetí detailem, nadsázka

b) Zobrazování z pohledu pro rozpoznání objektu nejnepřítomnějšího, vyplývá ze snahy dítěte po úplnosti vyjádření (vše, co je podle něj důležité musí být vidět) patří sem: smíšený profil a střídání pozorovacích hledisek (orthoskopie)

c) Zobrazování předmětů důsledně vedle sebe, bez překrývání, vznikají tvarové, proporční deformace

2. Intelektuální realismus

a) Funkčnost, zájem o detail (př. klika, kouř z komína...)

b) Nepoměrnost v proporcích, deformace (souvisí s funkčností)

c) Transparence (rentgenové vidění), zobrazuje i to, co by ve skutečnosti nebylo vidět

d) Výtvarné vyprávění, jedna plocha slouží k zachycení několika časových úseků jednoho děje

3. Zosobňující dynamismus

patří sem: oživování neživých předmětů a personifikace (antropomorfismus)

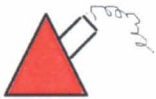
4. Fyziologické faktory

a) Grafoidismus

patří sem: naklánění kreslených objektů ve směru budoucího písma a zakulacování tvarů (plynulost tahů)

b) R-princip

5. Projevy zobrazovacích automatismů

a) Zobrazovací automatismy

patří sem: zmnožení detailů, opakování stejných forem zobrazení, nacvičený obrazový typ (oblíbený námět používá v každé kresbě bez kontextu)

b) Nepravý ornament

patří sem: automatismus („zdobení“ plochy), neschopnost sledovat složitý tvar (pomůže si fantazií)

6. Základy kompozičního cítění (vrozené)

patří sem: rytmus, opakování, symetrie

další znaky: barevná nadsázka

(Hazuková, H., Šamšula, P. 2005)

Příloha č. 3

Stručné charakteristiky dětí výzkumného vzorku dle záznamů učitelky z října 2009

Danielka (5;9)

Hra: chudší, jednostranná (většinou Barbíny z domova), spíše se připojuje ke kamarádkám, velmi dětská – chová se jako výrazně mladší

Zapojování do aktivit: zapojuje se do všech aktivit, ale je pomalejší, slabší výsledky práce

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): méně obratná, pohyby „mladšího dítěte“, velmi slabá grafomotorika a kresba

Komunikace (s dětmi i dospělými): komunikuje bez problémů

Poznámky, doporučení od učitelky: individuálně rozvíjet, povzbuzovat, snažit se o vyrovnání deficitu

Honzík (5;10)

Hra: často střídá činnosti, u jedné dlouho nevydrží, rád provokuje kamarády, vynucuje si pozornost, obtížně se přizpůsobuje pravidlům

Zapojování do aktivit: velmi dětský, hravý, pokud ho však něco zaujme, je aktivní, je vidět, že zná mnoho věcí

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): špatné odvíjení chodidel, má rád pohybové činnosti, ale nerespektuje pravidla bezpečnosti, kresba chudá, špatné držení tužky

Komunikace (s dětmi i dospělými): živě komunikuje s dětmi i dospělými, vynucuje si pozornost, zatím nedokáže vyslechnout druhého, skáče do řeči

Poznámky, doporučení od učitelky: jeví se jako sociálně velice nezralý, rozvíjet v této oblasti, dále se zaměřit na kresbu a dodržování pravidel soužití ve skupině

Filip (6,5)

Hra: nepřilíš nápaditá, nejraději má vláčky a LEGO, potřebuje povzbuzovat

Zapojování do aktivit: velmi snaživý, úzkostlivě se snaží plnit nabízené úkoly, je na něm vidět strach z neúspěchu, vyžaduje stálé povzbuzování a uklidňování, je velmi přecitlivělý, reaguje plačtivě, velmi závislý na dvou kamarádech

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): hrubá motorika je v pořádku, jemná motorika je slabší – křečovitě držení tužky, slabý výtvarný projev

Komunikace (s dětmi i dospělými): necítí-li se ohrožen, komunikuje bez problémů, má bohatou slovní zásobu, často však reaguje přecitlivěle, nepřiměřeně reaguje i na drobné podněty

Poznámky, doporučení od učitelky: na doporučení PPP posilovat sebevědomí, rozvíjet samostatnost a „otuzovat“ ho v sociálních situacích, stále povzbuzovat a dodávat pocit bezpečí (vždy vysvětlit, co ho čeká)

Milan (6;2)

Hra: nepřilíš tvořivý, obtížně si vyhledává hru, která by ho bavila, nejraději by jen pobíhal po herně; potřebuje pomoc při výběru činnosti, povzbuzovat k vytrvalosti

Zapojování do aktivit: obtížně se soustředí, nevydrží dlouho u jedné činnosti, pomaleji chápe zadané úkoly, jeho výkony neodpovídají věku

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): nepříliš obratný, velmi slabá kresba i grafomotorika

Komunikace (s dětmi i dospělými): při řeči zadržává, ale bez zábran komunikuje s dětmi i s dospělými

Poznámky, doporučení od učitelky: rozvíjet ve všech oblastech, pokusit se alespoň částečně vyrovnat deficit; učitelka doporučuje matce spolupráci s PPP a foniatrií

Simonka (6;3)

Hra: nepříliš nápaditá, spíše se přidává k druhým

Zapojování do aktivit: ochotně a radostně se zapojuje do všech aktivit; slabší výsledky, pomalejší ve všech oblastech

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): neobratná, nekoordinovaná, při cvičení potřebuje dopomoc; slabá úroveň kresby i grafomotoriky

Komunikace (s dětmi i dospělými): přátelská, komunikuje bez zábran, ale chudší slovní zásoba, chudší slovní vyjadřování

Poznámky, doporučení od učitelky: rozvíjet ve všech oblastech, individuální péče, povzbuzování

Matěj Č. (5;7)

Hra: zatím nevydrží delší dobu u jedné hry nebo hračky, často střídá činnosti

Zapojování do aktivit: zapojuje se do všech nabízených aktivit, ale nesoustředí se dlouho na určitou činnost, hravý, dětský

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): obratný, koordinovaný, kresba odpovídá věku, špatné držení tužky

Komunikace (s dětmi i dospělými): komunikuje bez zábran, přátelský

Poznámky, doporučení od učitelky: povzbuzovat k vytrvalosti, k dokončování započaté činnosti

Lucie L. (5;8)

Hra: spíše pasivní – přizpůsobuje se kamarádkám, často volí výtvarné činnosti

Zapojování do aktivit: spíše pasivní, ale zúčastní se všech činností

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): obratná, jemná motorika v normě

Komunikace (s dětmi, dospělými): bez problémů komunikuje s dětmi i dospělými

Poznámky, doporučení od učitelky: povzbuzovat k aktivitě

Klaudie (5;11)

Hra: upřednostňuje typicky „holčičí“ hry (kuchyňka, panenky), bez zájmu o didaktické hry

Zapojování do aktivit: spíše pasivní, neudrží dlouho pozornost

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): jemná i hrubá motorika v normě

Komunikace (s dětmi, dospělými): hovoří bez zábran, má sklon k žalování a dohadování se s kamarádkami, nedokáže se příliš domlouvat, snadno se urazí

Poznámky, doporučení od učitelky: povzbuzovat k větší aktivitě, tvořivosti, pomáhat k budování lepších vztahů s vrstevníky

Matěj M. (6;4)

Hra: tvořivý, nápaditý, upřednostňuje konstruktivní hry

Zapojování do aktivit: velmi aktivní

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): trochu neobratný, jemná motorika horší – tvrdé křečovitě držení tužky, nevyhraněná lateralita (listopad – PPP – doporučeno upřednostňování pravé ruky)

Komunikace (s dětmi i dospělými): komunikuje bez problémů, má tendenci k sebeprosazování, někdy se prosazuje až sobecky

Poznámky, doporučení od učitelky: uvolňování ruky, učit se myslet a brát ohledy na druhé

Veronika (6;2)

Hra: hodně fixovaná na svou kamarádku, s ní většinou hra na domácnost, obchod, apod., jinak vyhledává výtvarné činnosti, nevyhledává didaktické hry

Zapojování do aktivit: spíše pasivní při intelektuálních činnostech, aktivní při pohybových a výtvarných činnostech

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): obratná, horší práce s nůžkami

Komunikace (s dětmi i dospělými): bez zábran komunikuje s dětmi i dospělými, občasné konflikty s kamarádkami a následné žalování

Poznámky, doporučení od učitelky: rozvíjet jemnou motoriku – stříhání; pracovat na budování dobrých vzájemných vztahů s dětmi

Zuzka (6;2)

Hra: nevydrží dlouho u jedné činnosti, obtížně si vyhledává – rozhoduje se pro hru, ráda tvoří

Zapojování do aktivit: do všeho se zapojuje s chutí, ke všemu má co říci, nevydrží se však dlouho soustředit

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): pohyblivá, pohyby mírně nekoordinované, zbrklé, výtvarně nadaná – ale také zbrklá, se sklonem práci odbývat

Komunikace (s dětmi dospělými): velmi komunikativní, kamarádká

Poznámky, doporučení od učitelky: velmi nápaditá, tvořivá; prodlužovat dobu soustředění, vést k pečlivější práci

Lucie S. (5;11)

Hra: nápaditá, tvořivá, nepreferuje určitou hru nebo hračku

Zapojování do aktivit: zapojuje se s radostí, s chutí, bystrá, tvořivá, aktivní

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): hrubá motorika je v normě, výborná kresba (působivé, nápadité výtvarné práce – zapojení fantazie, představivosti) i grafomotorika

Komunikace (s dětmi, dospělými): komunikuje bez problémů, bohatá slovní zásoba, špatná výslovnost

Poznámky, doporučení od učitelky: doporučení logopedie

Kristýnka (6,1)

Hra: upřednostňuje typické „holčičí“ hry (panenky, vaření, domácnost), je tvořivá, často inspiruje ostatní, ráda kreslí

Zapojování do aktivit: do běžných aktivit se zapojuje s chutí, hůře snáší rušné činnosti celého kolektivu – je opatrnější

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): obratná při pohybových činnostech, dobrý výtvarný projev (velká představivost, fantazie)

Komunikace (s dětmi i dospělými): s dětmi i s učitelkou komunikuje zcela bez problémů, ostýchavější při komunikaci s méně známými lidmi (ostatní učitelky, rodiče kamarádů)

Poznámky, doporučení od učitelky: posilovat odvalu a zdravé sebevědomí

Anička (6;5)

Hra: upřednostňuje výtvarné činnosti a hry v koutcích

Zapojování do aktivit: radostně a aktivně se zapojuje

Motorika (hrubá i jemná, koordinace): obratná, dobrý výtvarný projev, práce s fantazií, představivostí

Komunikace (s dětmi i dospělými): živě komunikuje s učitelkou i s dětmi – přátelská, trochu ostýchavá při komunikaci s méně známými dospělými

Poznámky, doporučení od učitelky: drobná, neprůbojná, špatná výslovnost – v logopedické péči; posilovat sebevědomí, zaměřit se na rozvoj řeči

Příloha č. 4

Ukázky výtvarných prací dětí vzniklých na výzvu „Nakresli mi něco“ a na mnou dané téma

Danielka (5;9)

Typ úkolu: Nakresli mi něco:

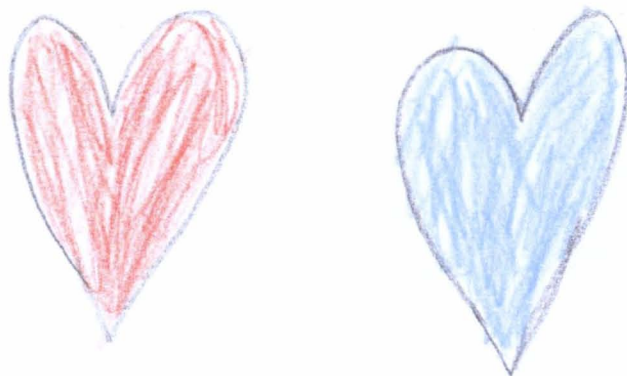

Typ úkolu: Konkrétní zadání:

Honzík (5;10)

Typ úkolu: Nakresli mi něco:

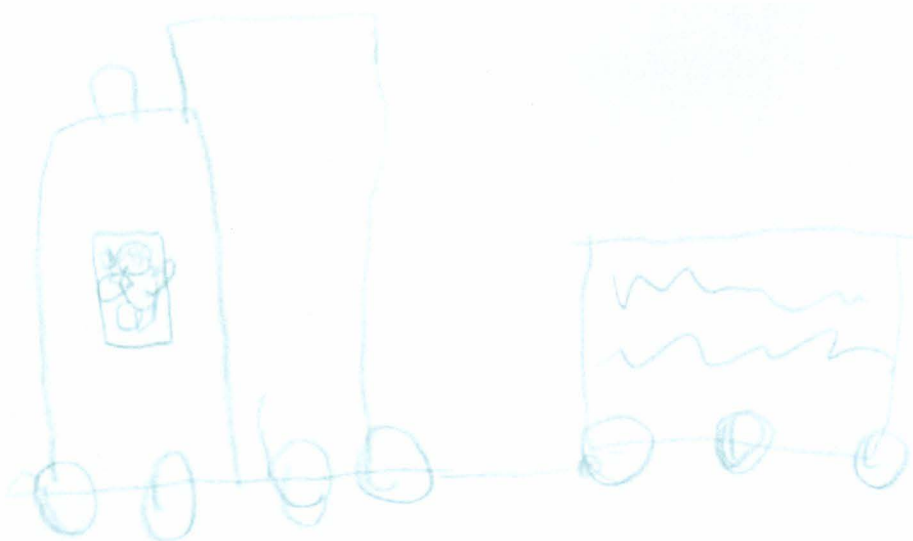

Typ úkolu: Konkrétní zadání:

Filip (6,5)

Typ úkolu: Nakresli mi něco:

Typ úkolu: Konkrétní zadání:

Milan (6;2)

Typ úkolu: Nakresli mi něco:

Typ úkolu: Konkrétní zadání:

Simonka (6;3)

Typ úkolu: Nakresli mi něco:

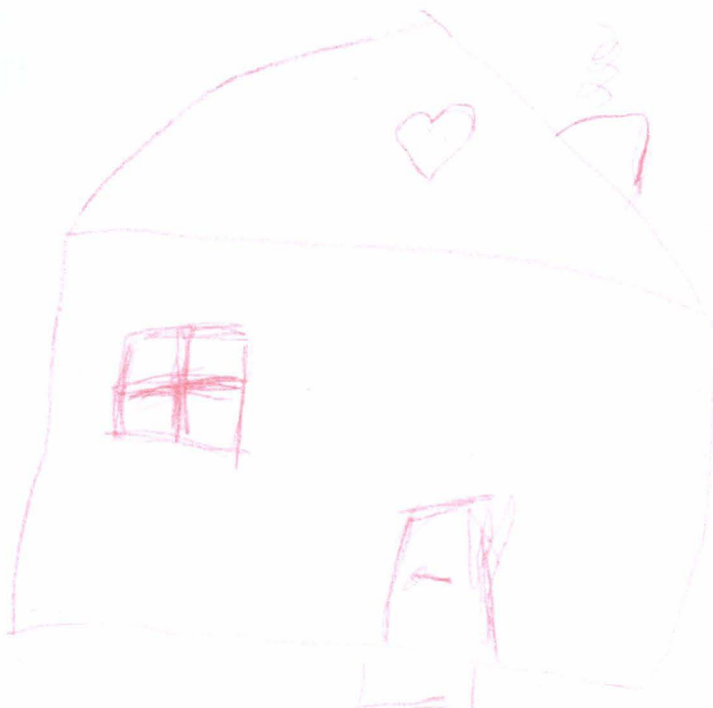

Typ úkolu: Konkrétní zadání:

Matěj Č. (5;7)

Typ úkolu: Nakresli mi něco:

Typ úkolu: Konkrétní zadání:

Lucie L. (5;8)

Typ úkolu: Nakresli mi něco:

Typ úkolu: Konkrétní zadání:

Kludie (5;11)

Typ úkolu: Nakresli něco

Typ úkolu: Konkrétní zadání:

Matěj M. (6;4)

Typ úkolu: Nakresli mi něco:

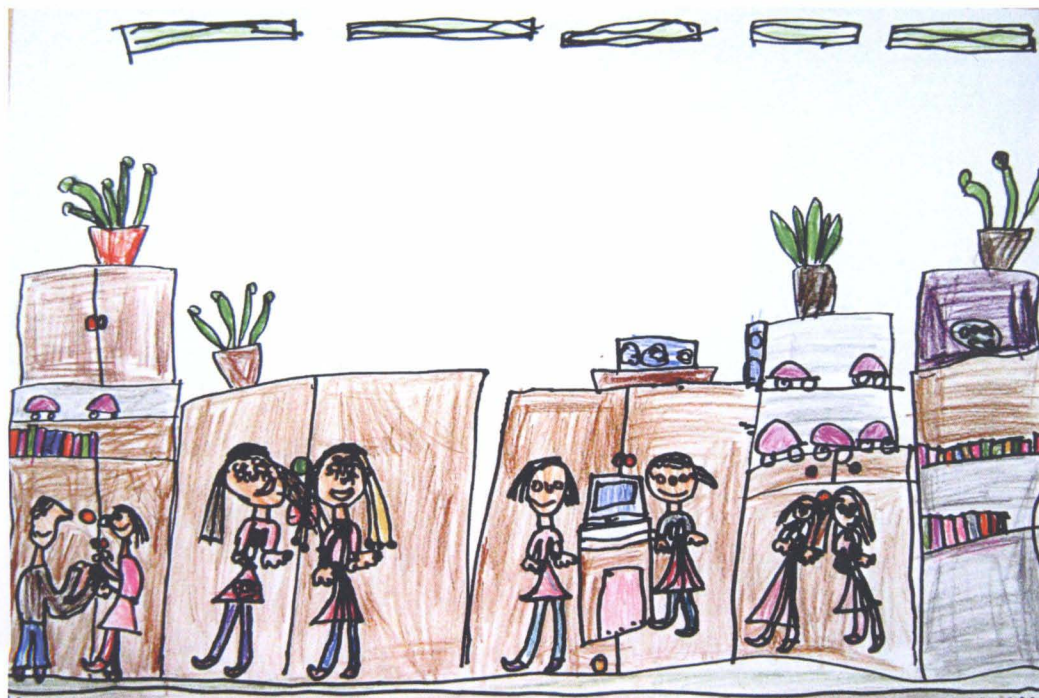
Typ úkolu: Konkrétní zadání:

Typ úkolu: Nakresli mi něco:

Typ úkolu: Konkrétní zadání:

Zuzka (6;2)

Typ úkolu: Nakresli mi něco:

Typ úkolu: Konkrétní zadání:

Lucie S. (5;11)

Typ úkolu: Nakresli mi něco:

Typ úkolu: Konkrétní zadání:

Kristýnka (6,1)

Typ úkolu: Nakresli mi něco:

Typ úkolu: Konkrétní zadání:

Anička (6;5)

Typ úkolu: Nakresli mi něco:

Typ úkolu: Konkrétní zadání:

